



# Jaarrekeningen 2015 Gelderse gemeenten

## Het tijl keert

Al geruime tijd brengen wij de financiële gegevens van de Gelderse gemeenten in beeld via een databank op internet. Tweemaal per jaar worden nieuwe cijfers aan deze databank toegevoegd; in het voor- en in het najaar. Eénmaal met data uit de begrotingen en éénmaal uit de jaarrekeningen van de Gelderse gemeenten.

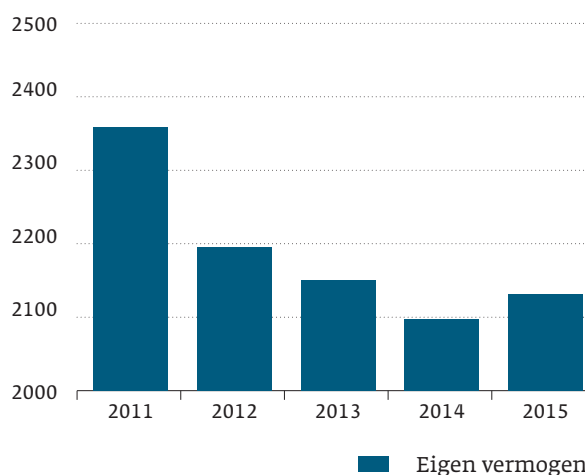
Daarnaast brengen wij factsheets uit waarin de totale ontwikkeling binnen de financiën van de Gelderse gemeenten wordt belicht. In deze factsheet beschrijven we de ontwikkelingen die we zien op basis van de jaarrekeningen 2015. Meer gedetailleerde cijfermatige informatie vindt u op de website <http://ftgelderland.databank.nl>. In de grafieken in deze factsheet is steeds het totaal van de 54 Gelderse gemeenten weergegeven.

### Inleiding

De crisis is voorbij. Het economisch herstel zet door. De eerste tekenen hiervan bij de gemeenten in Gelderland waren al zichtbaar in de begrotingen 2016 en de meerjarenbegrotingen 2017-2019. De analyse van de jaarrekeningen 2015 versterkt dat beeld. Het herstel is vooral zichtbaar in een groei van het eigen vermogen van de gemeenten en in een daling van de schuld. Gemeenten zijn nog wel voorzichtig. Het investeringsniveau is in 2015 nog

wat verder gedaald, doordat de gemeentelijke budgetten door bezuinigingen zijn ingekrompen. Dit totaalbeeld maakt dat we voorzichtig optimistisch over de toekomst zijn.

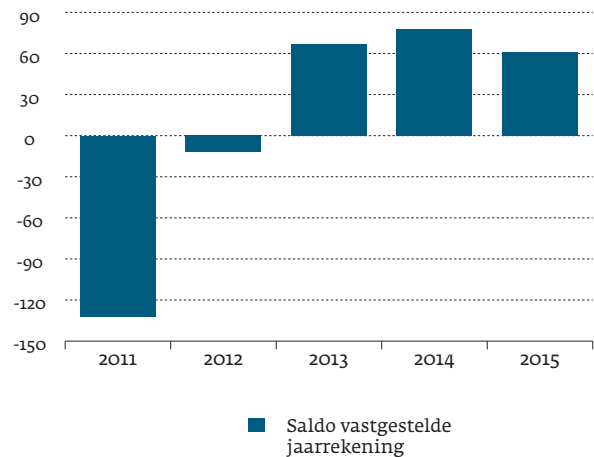
Ontwikkeling eigen vermogen  
x € 1.000.000



## Saldi van de jaarrekeningen

Het overgrote deel van de Gelderse gemeenten heeft 2015 afgesloten met positieve cijfers. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door overschotten op de nieuwe budgetten voor uitvoering van de gedecentraliseerde taken in het sociaal domein. Zoals uit de grafiek blijkt zijn jaarrekening-overschotten een trend van de afgelopen drie jaar. Net als in de afgelopen jaren worden de saldi van jaarrekeningen grotendeels bepaald door eenmalige mee- en tegenvallers. Het structurele beeld in de jaarrekening sluit vaak redelijk aan bij de oorspronkelijke raming van het jaar in de begroting. De structurele cijfers zijn opgenomen in de databank.

Saldo vastgestelde jaarrekening  
x € 1.000.000



Investerings excl. grondexploitatie  
x € 1.000.000



## Investerings

Het gemeentelijk investeringsniveau blijft nog duidelijk achter bij de economische groei. In de jaren voor de crisis lagen de jaarlijkse cijfers boven de € 700 miljoen. De crisis en de daardoor noodzakelijke bezuinigingen maakten dat het investeringsniveau drastisch daalde. De afgelopen drie jaar lag het gemiddelde op ca. € 500 miljoen. De verwachtingen voor 2016 zijn, afgemeten aan de begrotingen voor dat jaar, al weer iets positiever. Wij gaan er dan ook van uit dat 2015 vooralsnog het dieptepunt qua investeringsniveau zal blijven.

## Eigen Vermogen

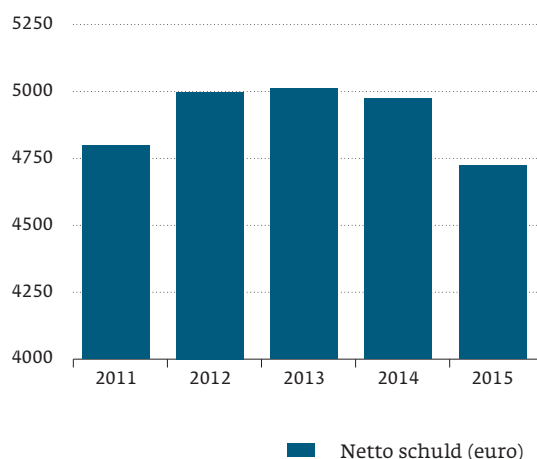
Op de eerste pagina van deze factsheet is de grafiek met de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. Voor het eerst sinds 2011 is het eigen vermogen van de gemeenten weer toegenomen. Het eigen vermogen is het totaal van alle bezittingen

minus alle schulden en is opgebouwd uit de algemene reserves, de bestemmingsreserves en het resultaat van het betreffende jaar. Voor het grootste deel is de toename in 2015 veroorzaakt door de positieve jaarrekeningsaldi van dat jaar.

## Schuldpositie

De daling van de schuldpositie had zich in 2014 al ingezet en heeft in 2015 een vervolg gekregen. Dit heeft ook een duidelijke relatie met het lagere investeringsniveau van de afgelopen jaren. Wanneer de economische groei doorzet en gemeenten weer wat meer financiële ruimte krijgen om nieuwe zaken op te pakken, zal het investeringsniveau ongetwijfeld weer aantrekken. Daartegenover staat dat ca. 25% van de gemeentelijke schuld is aangegaan voor de (voor)financiering van de grondexploitatie. Een aantrekkende economie kan ervoor zorgen dat de inkomsten uit grondverkoop aantrekken en daarmee schuld kan worden afgelost.

Ontwikkeling netto schuld  
x € 1.000.000

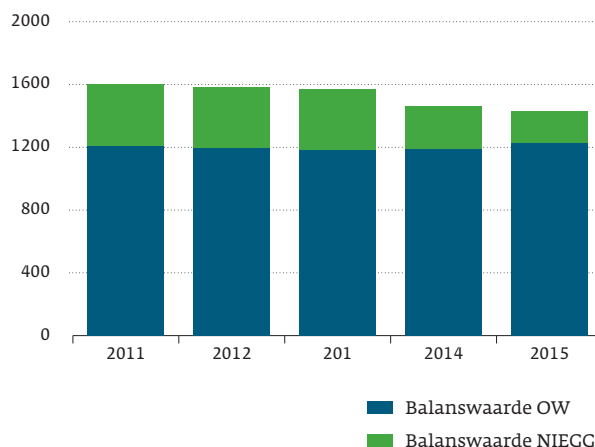


## Grondexploitatie

Uit de grafiek valt af te lezen dat de boekwaarden van de lopende grondexploitaties (Onderhanden Werken/OW) nog steeds maar zeer beperkt veranderen. Bij de Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) is wel een duidelijke afname te zien. Recent aangepaste wet- en regelgeving maakt dat de NIEGG in de komende jaren van de balans zullen verdwijnen. Wanneer gemeenten deze gronden nog niet in exploitatie kunnen of willen nemen, zullen ze op de balans verhuizen naar de “vaste activa”. Daar moeten ze worden opgenomen tegen de economische waarde. Dit zal in de praktijk in de komende jaren nog kunnen leiden tot een noodzakelijke afboeking van de boekwaarden. Een enkele gemeente heeft deze slag in de jaarrekening van 2015 al gemaakt. Hetzij door een exploitatieopzet vast te stellen, hetzij door het overboeken naar de “vaste activa”. In totaliteit “staat” er nog ruim € 200 miljoen. In de afgelopen jaren is door de Gelderse gemeenten zo’n € 750 miljoen aan verliezen genomen op bouwgrond. In 2015 is nog voor ca. € 75 miljoen afgeboekt. Echter, voor ongeveer eenzelfde bedrag zijn er positieve mutaties: bijvoorbeeld door het afsluiten van een exploitatie met een positief saldo,

of door het verminderen van een verliesvoorziening. In die gevallen is het te verwachten verlies kleiner dan in eerdere jaren werd gedacht of is het zelfs verdwenen. Hoewel de economie begint aan te trekken, geven de Gelderse gemeenten aan dat ze in de lopende exploitaties nog voor ruim € 1,6 miljard aan kosten moeten maken en nog voor ruim € 3 miljard aan inkomsten moeten genereren.

Ontwikkeling boekwaarden grex  
x € 1.000.000



## Kengetallen

Vanaf 1 januari 2016 is in de regelgeving opgenomen dat gemeenten een zestal financiële kengetallen moeten opnemen in de begroting en de jaarrekening.

De waarde van de kengetallen, en dan vooral de ontwikkeling ervan, kunnen gemeenten vervolgens meenemen in het eigen oordeel over hun financiële positie. Wij verzamelen de kengetallen en publiceren deze op de digitale databank.

In de tabel zijn de gemiddelde waarden opgenomen van de kengetallen van de Gelderse gemeenten. Aan de kengetallen zijn landelijk signaleringswaarden toegekend. Van de 3 categorieën is A de minst en C de meest risicovolle. Per categorie is aangegeven het aantal Gelderse gemeenten met een waarde van het kengetal binnen de bij de categorie behorende grenswaarde(n).

Kengetal	Gelders gemiddelde	Categorie A		Categorie B		Categorie C	
		Signaleringswaarde	Aantal gemeenten	Signaleringswaarde	Aantal gemeenten	Signaleringswaarde	Aantal gemeenten
Netto schuldquote	57%	<90%	40	90-130%	10	>130%	4
Netto schuldquote gecorrigeerd	44%	<90%	47	90-130%	6	>130%	1
Solvabiliteitsratio	34%	>50%	11	20-50%	34	<20%	9
Grondexploitatie	22%	<20%	31	20-35%	9	>35%	14
Structurele exploitatieruimte	1,55%	>0%	39	0%	3	<0%	12
Belastingcapaciteit	100%	<95%	19	95-105%	14	>105%	21

## Sociaal Domein

De 54 Gelderse gemeenten ontvingen in 2015 gezamenlijk € 1.275 miljoen voor de uitvoering van de gedecentraliseerde taken in het Sociaal Domein. Hiervan is bijna € 100 miljoen (7,5%) niet uitgegeven in 2015. Slechts een handvol gemeenten heeft in de jaarrekening een tekort gepresenteerd op het Sociaal Domein. In die gevallen gaat het bovendien altijd slechts om een beperkt bedrag. Meer dan driekwart van de Gelderse gemeenten heeft de nog niet uitgegeven bedragen gereserveerd in een daarvoor specifiek benoemde bestemmingsreserve. De overige gemeenten hebben de overschotten direct of via de bestemming van het jaarrekeningsaldo toegevoegd aan de algemene reserve. Apeldoorn (€ 14 miljoen) en Ede (€ 10 miljoen) zijn gemeenten die hiermee al een flinke buffer hebben opgebouwd voor toekomstige risico's. Bij de berekening van de

overschotten en tekorten hebben wij de presentatie van de gemeenten gevolgd. Door verschillen in de berekening, bijvoorbeeld door het meenemen van bestaande budgetten binnen het sociaal domein, is onderling vergelijken niet altijd goed mogelijk. Ondanks de vaak grote overschotten is er nog steeds sprake van financiële onzekerheid. Niet altijd is zeker dat alle gemaakte kosten ook al in rekening zijn gebracht en verantwoord in 2015. Bovendien wordt vanaf 2016 tot 2020 door het Rijk nog op het totale landelijke budget gekort en vindt herverdeling (in dit geval invoering van een objectief verdeelmodel) van de middelen plaats. De Gelderse gemeenten leveren gezamenlijk in die periode nog ca. 90 miljoen in. De effecten voor de individuele gemeenten kunnen onderling verschillen.

## Accountantscontrole

De decentralisatie van het sociaal domein zorgde voor de nodige stressmomenten bij de accountantscontrole. Waar accountants normaalgesproken in de periode maart tot en met mei hun controle afronden, werden dit jaar de laatste accountantsverklaringen op 29 en 30 september ontvangen door de gemeenten. Dit was net op tijd om aan sancties van het Ministerie van BZK, betreffende de betalingen van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, te ontkomen. De vertragingen werden bijna zonder uitzondering veroorzaakt door onduidelijkheden met betrekking tot de lasten van het Sociaal Domein.

Accountant	Aantal gemeenten
Baker Tilly Berk	18
BDO	2
Deloitte	17
EY	14
PWC	3

Het accountantslandschap in Gelderland is de laatste jaren aan veranderingen onderhevig. In 2015 was voor het eerst Baker Tilly Berk de accountant met de meeste klanten onder de Gelderse gemeenten. In de tabel is de verdeling van accountants over de 54 Gelderse gemeenten te zien.

Soort verklaring	Aantal gemeenten
Afkeurende verklaring	1
Goedkeurende verklaring	22
Oordeelsonthouding	2
Verklaring met beperking	29

Onduidelijkheden rondom de gemeentelijke uitgaven leidden niet alleen tot vertraging in de afgifte van de accountantsverklaringen. Een groot deel van de gemeenten kreeg geen expliciet goedkeurende verklaring, vooral omdat een deel van de informatie binnen het Sociaal Domein (nog) niet beschikbaar was. Op dit moment is niet duidelijk in hoeverre dit in 2016 beter zal verlopen.

## Gemeenschappelijke regelingen

Naast het financieel toezicht op gemeenten houden wij ook financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen. Vanaf volgend jaar zal het mogelijk zijn om in beperkte vorm financiële data van deze regelingen via het internet te ontsluiten.

Op de website [Gelderse gemeentelijke samenwerking](#) is vooruitlopend hierop al te zien op welke gemeenschappelijke regelingen toezicht wordt gehouden en welke gemeenten hieraan deelnemen.

### Provincie Gelderland

Eusebiusplein 1-a  
6811 HE Arnhem  
Postbus 9090  
6800 CX Arnhem  
026 359 99 99  
[provincieloket@gelderland.nl](mailto:provincieloket@gelderland.nl)  
[www.gelderland.nl](http://www.gelderland.nl)